

**ПРОБЛЕМА КАДРОВОЇ КРИЗИ ВЧИТЕЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ
СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ЗВІТУ «ВЧИТЕЛІ
УКРАЇНИ: КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ»**

За даними дослідження [1] станом на 2023 рік в українських школах працювало понад 392 тисячі педагогічних працівників, із яких понад 282 тисячі безпосередньо залучені до навчання учнів. Найбільше вчителів припадає на мовно-літературну галузь, тоді як викладачів технічних дисциплін – суттєво менше. Спостерігається хронічний дисбаланс між гуманітарною і природничо-математичною освітою, що зберігається вже багато років.

Кількість учителів стрімко зменшується – особливо з початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. За останні два роки педагогічний корпус скоротився на 12%, що становить майже 40 тисяч осіб [1]. Найбільше втрат зазнали регіони, що постраждали від бойових дій – Луганська, Донецька, Херсонська та Запорізька області. Водночас відбувається помітне старіння кадрів: лише 10% учителів – молодші за 30 років, натомість майже третина – у віці 55 років і більше. Середній вік українського вчителя – приблизно 45 років [1].

Жінки складають переважну більшість у педагогічному складі – 86%, що відповідає загальноєвропейським тенденціям [2]. Усі ці фактори, разом із низьким рівнем фінансової винагороди, формують слабку мотивацію залишатися в професії: лише 47% вчителів задоволені своєю роботою, і лише 12% – своєю зарплатою [1]. До речі, середня зарплата вчителя за третій квартал 2024 року становить лише 14,2 тисячі грн [3]. До 2030 року в професії планують залишитися лише 58% нинішніх педагогів [1].

Основною причиною відмови від викладання називають недостатнє фінансове забезпечення. Водночас 80% вказали, що не відчують належної поваги до вчительської праці в суспільстві, але це і не дивно [1].

Що стосується професійних компетенцій, вчителі виявляють значну потребу у підвищенні рівня знань. Найбільш критичними напрямками є володіння англійською мовою (73%), перша домедична допомога (58%), цифрові інструменти (50%) та предметно-методичні навички (41–46%) [1]. Половина опитаних визнає, що не має достатніх навичок для роботи з сучасними цифровими технологіями. Також понад половина потребує знань у сфері психічного здоров'я, особливо молоді вчителі [1]. Саме тому програми націлені на підвищення кваліфікації вчителів а також на набуття ними нових навичок мають бути всезагальними та фінансуватись на державному рівні. Поодиноких тренінгів, які проводяться здебільшого з власної ініціативи більше недостатньо. Цю проблему потрібно вирішувати на вищому рівні.

У системі вищої педагогічної освіти спостерігається незначне зростання абітурієнтів: станом на 2023 рік в Україні налічується близько 94 тисяч студентів на педагогічних спеціальностях [1]. Особливо активно розвиваються технічні галузі, такі як інформатика та технології. Але вступні бали на ці спеціальності залишаються одними з найнижчих серед усіх освітніх програм. Близько половини студентів планують працювати вчителями, але загальний рівень мотивації серед студентського середовища залишається низьким. Студенти, які вже мали досвід викладання, оцінюють якість освіти нижче, що свідчить про певну відірваність університетської підготовки від практики. Проблеми у вищій освіті призводять до того, що в стінах університету студентів навчають одному, а на практиці їм потрібно зовсім інше. Саме тому, як не дивно, для вирішення проблеми кризи вчителів потрібно в першу чергу реформувати систему вищої освіти та адаптувати її до сьогоденних реалій.

Наразі дефіцит педагогічних кадрів уже досяг критичного рівня.

Бракує щонайменше 14–19 тисяч учителів початкових класів, особливо у великих містах і прифронтових регіонах. Якщо середня наповненість класів залишиться на поточному рівні, до 2030 року Україні знадобиться 366 тисяч педагогів. За умови наповнення класів відповідно до законодавчих норм, дефіцит складе 108 тисяч [1]. І цей дефіцит ми не зможемо перекрити нічим, навіть, якщо всі студенти, які зараз навчаються на педагогічних спеціальностях підуть працювати по спеціальності, чого точно не відбудеться, якщо не почати діяти прямо зараз.

Для розв’язання проблем експерти пропонують низку рішень: реформування змісту освіти, посилення практичної підготовки вчителів, запровадження наставництва для молодих педагогів, створення гнучких програм перекваліфікації, адаптація професійного стандарту до реалій шкільної роботи, а також підвищення зарплат і забезпечення психологічної підтримки.

Підсумовуючи додаю, що лише комплексний підхід, об’єднання зусиль держави, громадського сектору та академічної спільноти дозволить зупинити кризу в системі шкільної освіти України. Потрібна стратегія не лише утримання педагогів, а й мотивації нових кадрів — молодих, амбітних і компетентних. Для цього потрібно реформувати систему вищої освіти, готувати в університетах кваліфіковані та компетентні кадри, які готові прийняти виклики реальності, посилювати матеріальну зацікавленість педагогів і впроваджувати для фахівців програми підвищення або зміни кваліфікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Литвин З., Нагорнюк О., Іваницікий А., Городецька Д., Вчителі України: кадровий потенціал. Тенденції та моделювання потреб до 2030 року. Київб 2024. 109 с.
2. Global report on teachers: What you need to know. UNESCO. 2024. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/global-report-teachers-what-you-need-know> (дата звернення: 15.04.2025).

3. Як формується зарплата вчителів. ВЕБ-ресурс НУШ. URL:
[//nus.org.ua/2025/02/22/yak-formuyetsya-zarplata-vchyteliv/#:~:text=Розмір
%20середньої%20зарплати%20вчителя%20в,розмір%20зарплати
%20вчителя%20С%20повідомляє%20Новини](https://nus.org.ua/2025/02/22/yak-formuyetsya-zarplata-vchyteliv/#:~:text=Розмір%20середньої%20зарплати%20вчителя%20в,розмір%20зарплати%20вчителя%20С%20повідомляє%20Новини). (дата звернення: 15.04.2025).